

Düzeltilme ve Özür

Praksis'in 13. sayısında yayınlanan “*Macaristan’da Marksizm ve Yeni Sol*” başlıklı makalenin dipnotları teknik bir sorun nedeniyle ayınlanamamıştır. Yazarımız Ateş Uslu’dan özür diliyoruz. Yazının dipnotları aşağıdaki gibidir:

Sayfa 155, 6. satır: benimsemiştir.¹

Sayfa 155, 8. satır: olmamıştır.²

Sayfa 155, 15. satır: aristokratlar³

Sayfa 155, 17. satır: çıkmıştır.⁴

Sayfa 156, son satır: eleştirmektedir.⁵

Sayfa 157, sondan 12. satır: Devrimi’nin⁶

- 1 David Eduard öncülüğündeki bir grup sosyal demokrat ise Bernstein’in revizyonist yorumunu benimsemiştir; bkz. M. Szabó (1978).
- 2 Bununla birlikte, sosyal demokrasi ve işçi hareketi sol entelektüeller arasında kısıtlı da olsa bir etki yapmıştır; örneğin sosyalist/radikal sol duyarlılıklar taşıyan, Karl Polányi önderliğinde kurulan Galilei Çevresi gibi oluşumlar işçi hareketlerinden belirgin bir ölçüde etkilenmiştir.
- 3 Bu iki sınıf özellikle *Gründerzeit* sonrasında birbiriyle kaynaşma eğilimindedir: sanayileşmeyle birlikte büyük toprak sahipleri ekonomik ve toplumsal yaşamda önemlerini kaybetmeye başlamışlar ve bürokrasi ve finans alanlarında faaliyet göstermeye başlamışlardır, buna karşılık imparatorun sıkça başvurduğu “asileştirme” uygulamasıyla yeni serpilen burjuva sınıfının başlıca üyelerine de aristokrat statüsü verilmiştir; özetle, İkili Monarşi Macaristan’ında burjuvalaşan bir aristokrasi, aristokratlaşan bir burjuvazinin varlığı söz konusudur. Krş. McCagg (1972).
- 4 Sözkonusu gelişmelerin bütününe bu dönemde *polgárosodás* ismi verilmiştir ve bu terim günümüzde de Macar sosyal bilimcileri arasında tartışma konusu olmayı sürdürmektedir. Terimin kökünde bulunan *polgár* sözcüğü Macarcada hem burjuva, hem de yurttaş anlamına gelmektedir ve buna bağlı olarak *polgárosodás* burjuvalaşma, “yurttaşlaşma”, modernleşme ve hattâ kentleşmeyi kapsayan bir kavram yelpazesini ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Bkz. Csire (1998); Molnár (2001: 221).
- 5 Sonraki yıllarda Jászai’nin Marksizm karşıtı tavrı giderek daha da belirginleşmiştir; 1919’dan itibaren kendisini “liberal sosyalist” olarak tanımlamaya başlayan Jászai bir mektubunda Marksizmi “işçi sınıfı hareketini harap eden kanlı bir çıkmaz” olarak nitelmiştir (Congdon, 1991: 215; ayrıca bkz. Jászai, 1991).
- 6 Gerek Macar burjuva radikalizmi, gerekse Macar sosyalist ve komünist hareketi kendini Macaristan’ın tarihsel bağlamı içinde anlamlandırma sorununu, Avusturya egemenliğine karşı 1848’de başlayan devrim hareketini “öncü” olarak kabul etmek suretiyle çözmüştür. Böylece, devrimden 100 yıl kadar sonra komünist parti önderliğindeki Macaristan’ın en önemli yayınevlerinden biri, devrimin öncülerinden Lajos Kossuth’un adını taşıyacaktır. 1955-56 yıllarında bir araya gelen genç Marksist entelektüeller ise devrimin bir diğer öncüsünün, şair Sándor Petőfi’nin hatırasını yaşatacak ve “Petőfi Çevresi” adı altında örgütleneceklerdir.

- Sayfa 159, 8. satır: Çevresi⁷
 Sayfa 159, 16. satır: eleştiren⁸
 Sayfa 159, sondan 8. satır: deneyimi⁹
 Sayfa 162, sondan 15. satır: gerçekleştirmiştir.¹⁰
 Sayfa 164, sondan 10. satır: olmamıştır.¹¹
 Sayfa 166, 17. satır: Mészáros, 2000: 31)¹²
 Sayfa 169, sondan 16. satır: sürdürdü.¹³
 Sayfa 170, 3. satır: değerlendirilebilir.¹⁴
 Sayfa 171, sondan 2. satır: Hegedüs'ün¹⁵
 Sayfa 172, 5. satır: yönetime¹⁶
 Sayfa 172, sondan 5. satır: odaklanmalıdır.¹⁷
 Sayfa 173, 7. satır: katmanları¹⁸
 Sayfa 174, son satır: tanınmalıdır.¹⁹

- 7 1915 sonbaharından itibaren Budapeşte'de Lukács öncülüğünde toplanan Pazar Çevresi'ni oluşturan genç entelektüeller arasında Lukács, Béla Balázs ve Béla Fogarasi'nin yanında Karl Mannheim, Béla Bartók ve Zoltán Kodály gibi isimler de bulunuyordu. Bkz. Gluck (1991: 11-42); Hauser (1978).
- 8 Örneğin Lukács Bolşevizmi etik açıdan kıyasıya eleştiren yazısı "Ahlaki bir Sorun olarak Bolşevizm"i partiye katılmasından kısa bir süre önce kaleme almıştır. Bkz. Lukács (1971).
- 9 Savaşın sona ermesinin ardından, Ekim 1918'de Avusturya-Macaristan imparatoru tahttan feragat etmiş, Macaristan'da bunu izleyen bir burjuva devrimiyle Oszkár Jász'nin kurduğu (ve Karl Polányi'nin desteklediği) Radikal Yurttaş Partisi'nin de koalisyon ortağı olarak yer aldığı, Kont Mihály Károlyi'nin başkanlık ettiği bir hükümet göreve gelmiştir. Kısa bir süre sonra, 21 Mart 1919'da ise Sosyal Demokrat Parti ile birleşen Komünist Parti iktidarı ele geçirmiş ve varlığını 133 gün sürdüreceği olan Macar Kenseyler Cumhuriyeti kurulmuştur.
- 10 Üstelik, düşünürün 1971'deki ölümünü izleyen yıllarda rejimin ideologları Lukács'ın öğrencilerinin düşüncelerini çürütmek için Lukács'ın düşüncelerini kullanmaya başlamışlardır; bu konuda bkz. Martin ve Frankel (1975).
- 11 István Mészáros bu konuda da bir istisna teşkil eder: düşünür 1950'den günümüze uzanan süre boyunca birçok İtalyanca ve İngilizce eser kaleme almıştır, buna karşılık kitaplarının çok az bir kısmı Macarca'ya çevrilmiştir. Bu duruma bağlı olarak eserleri Macaristan dışında tanınmış, Macaristan içindeki etkisi ise gayet sınırlı olmuştur.
- 12 Mészáros, Sartre ile ilgili bir kitap yazmasının nedeninin de Fransız düşünürün varolan sistem karşısında başka bir alternatifin mümkün olduğu her zaman savunmuş olmasından kaynaklandığını belirtir (1999: 85).
- 13 Szeged Lukács Çevresi tarafından yayımlanan kitaplar için sırasıyla bkz. T. Szabó (1990; 1993); T. Szabó ve G. Szécsi (1998).
- 14 Bunun yanında, Çevre'nin sembolizmle yüklü bazı faaliyetleri de olmuştur: örneğin komünizmle ilişkilendirilen tüm anıt ve heykellerin tahrip edildiği 1990'lar Macaristan'ında Szeged Lukács Çevresi bir Lukács heykelinin tahribattan kurtararak Szeged'de bir bahçeye yerleştirilmesini sağlamıştır.
- 15 Hegedüs sosyoloji alanındaki faaliyetlerinin yanında, Macar siyasi yaşamında oynadığı rolle de tanınır: yazar 1945'ten itibaren komünist partinin çeşitli kademelerinde görev yapmış, 1955'te ise Ernő Gerő öncülüğünde göreve gelen "neostalinist" ekibin içinde yer almış ve 1956 isyanına değin bakanlar konseyi başkanlığı yapmıştır; üstelik 1956'da Macar isyancılara karşı -bu isyancılar arasında Lukács ve Budapeşte Okulu üyeleri de dahil olmak üzere Macar entelektüellerinin büyük bir kısmı da bulunmaktadır- Sovyet Ordusu'ndan yardım isteyen çağrısı kaleme almıştır.
- 16 Burada "muhafazakâr" terimi László Székely'in verdiği anlamda, Kádár yönetiminin 1960'larda başlattığı siyasi reformları ve "kısıtlı ideolojik özgürlük" durumunu askıya almasını belirtmek için kullanılmaktadır; bkz. Székely (1999: 255).
- 17 Douglas M. Brown bu noktada Budapeşte Okulu'nun çözümleme yöntemiyle Karl Polányi'nin *Büyük Dönüşüm* adlı çalışmasında benimsediği yöntemin arasındaki bağlantıya dikkat çekmektedir. Bkz. Brown (1987; 1988: 42).
- 18 Budapeşte Okulu mensuplarının çözümlemelerinde "sınıf" yerine "katman" kategorisini tercih etmeleri, Marx'ın ve Marksizmin "sınıf merkezli" çözümleme yöntemini ekonomist-indirgemeci olarak değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.
- 19 "İhtiyaç" kavramına getirilen bu yaklaşım Heller'in ahlak üzerine teorilerinde de ortaya çıkar. Düşünür "iyi insan"ı "ütopyanın vücut bulması" olarak tanımlar: iyi insan "başkalarına önem verdiği için onları mutlu eden, ihtiyaçlarını tanıyan/anlayan ve bu ihtiyaçları gidermeyi deneyen insandır. Bkz. Heller (1993: 59).